

УДК.: 631.3:63:537

КЕЛЕЧЕКТЕГИ КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮ МУГАЛИМДЕРИНИН АТАЙЫН КОМПЕТЕНЦИЯЛАРЫНЫН ЧЫГАРМАЧЫЛ КОМПОНЕНТИН ИШТЕП ЧЫГУУ

Зарлыкова Сезим Алыбековна (0009-0001-1230-3450), **Темирканова Акмарал Темиркановна** (0009-0004-6544-1656),
Исмаилова Жылдыз Тезекбаевна (0000-0002-4995-0133)

К.И. Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университет, Бишкек, Кыргызстан

Аннотация: Изилдөөнүн предмети мугалимдин чыгармачылык деңгээлин эске алуу. Изилдөөнүн максаты - чыгармачыл жөндөмдөрдүн калыптанышына таасир этүүчү компоненттерди изилдөө. Системалык, маданий, аксиологиялык жана предметтик-ши-аракет мамилелери ченемдик изилдөө методологиясы катары колдонулат. Өлкөнүн базар экономикасына өтүшү жеке адамга жаңы талаптарды коюп, анын чыгармачылык жөндөмүнө көбүрөөк көңүл бурууда. Эмгек рыногундагы мобилдик кырдаалдын шарттарында адистер талапка ылайык, демилгелүү жана чыгармачыл жигердүү, кесипкөй мобилдүү жана өз алдынча билим алууга даяр. Учурда адамдын белгилүү бир кесиптик билимге, жөндөмгө ээ болушу анын квалификациясынын жана кесипкөйлүгүнүн бирден-бир көрсөткүчү эмес. Алынган натыйжалар анын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу деңгээлин чагылдырган мугалимдин ишмердүүлүгүндөгү чыгармачылык деңгээлин талдады

Өзөктүү сөздөр: Билим, чыгармачылык, окутуу, сапат, жогорку кесиптик билим берүү тутуму, компетенттүүлүк мамилеси.

МЕТОДИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ СРЕДНЕЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Зарлыкова Сезим Алыбековна (0009-0001-1230-3450), **Темирканова Акмарал Темиркановна** (0009-0004-6544-1656),
Исмаилова Жылдыз Тезекбаевна (0000-0002-4995-0133)

Аннотация: В этой статье рассматривается уровень творчества в деятельности педагога как отражающий степень использования им своих возможностей для достижения поставленных целей. Переход страны к рыночной экономике предъявляет новые требования к личности, привлекает большее внимание к ее творческим способностям. В условиях мобильной ситуации на рынке труда востребованы специалисты, инициативные и творческие, профессионально мобильные и готовые к самостоятельному обучению. В настоящее время наличие у человека определенных профессиональных знаний и навыков не является единственным показателем его квалификации и профессионализма. Автор отмечает, что творческий характер педагогической деятельности является важнейшей ее особенностью.

Ключевые слова: Образование, творчество, подготовка, качество, система профессионального образования, компетентностный подход.

METHODOLOGICAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHER SECONDARY VOCATIONAL TRAINING

Zarlykova Sezim Alybekovna (0009-0001-1230-3450), **Temirkanova Akmaral Temirkanovna** (0009-0004-6544-1656), **Ismailova Jyldyz Tezekbaevna** teacher (0009-0004-6544-1656)

Annotation: *The subject of the research is to consider the level of the teacher's creativity. The aim of the research is to study the components that influence the formation of creative abilities. The systematic, culturological, axiological and subject-activity approaches are used as the normative research methodology. The transition of the country to a market economy makes new demands on the individual, attracts more attention to his creative abilities. In the context of a mobile situation on the labor market, specialists are in demand, proactive and creative, professionally mobile and ready for self-study. At present, a person's possession of certain professional knowledge and skills is not the only indicator of his qualifications and professionalism. The results obtained analyzed the level of creativity in the teachers activity as reflecting the degree of his use of his capabilities.*

Keyword: *Education, creativity, training, quality, system of higher professional education, competence-based approach.*

1. Киришүү

Кыргыз коомундагы социалдык-экономикалык өзгөрүүлөр Кыргызстандын билим берүү тутумунун дүйнөлүк билим берүү тутумуна интеграцияланышы бизди атаандаштыкка жөндөмдүү адистерди - ЖОЖдордун бүтүрүүчүлөрүн өз алдынча кесиптик ишмердүүлүккө жөндөмдүү даярдоодо жаңы ыкмаларды издөөгө мажбурлайт. Өзгөрүлүп жаткан шарттарга кантип ыңгайлашууну билүү кесиптик-образдуу ой жүгүртүүнүн калыптандырылышына алып келет. Өлкөнүн туруктуу экономикалык өсүшүн камсыз кылуу билим берүүдөн көз каранды экендиги аныкталды. Чыгармачылык көйгөйү азыркы учурда жогорку кесиптик билим берүү тутумундагы эң көйгөйлүү маселелердин бири.

Коомдун жашоосундагы педагогиканын ролу жана орду анын методикалык анализинин зарылдыгын аныктайт. Педагогиканын теориясы жана практикасы биздин коомдогу түптөмөүрүнөн берки өзгөрүүлөрдөн келип чыккан, базар экономикасынын пайда болушу жана демократиялык коомго өтүү менен шартталган олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болууда. Мамлекеттик минималдуу каржылоо шартында билим берүү мекемелери өздөрүнүн көйгөйлөрүн чечип гана тим болбостон, жаңылануу мүмкүнчүлүгүн табышат. Бүгүнкү күндө көпчүлүк билим берүү мекемелери жана мекемелери тигил же бул деңгээлде инновациялык режимде иштешет. Бүгүнкү күндө көпчүлүк билим берүүдө чыгармачылык эркиндигин алган мугалимдердин массасы

инновациялык ишмердүүлүк менен алектене башташты.

Азыркы учурда билим берүү практикасынын көйгөйлөрү эски тутумдун каршылыгынан эмес, инновацияларды киргизүүнү каалагандыктан келип чыккан парадоксалдуу кырдаал түзүлдү. Билим берүү тутуму туруктуу иштеп турганда дагы, коом билим берүү тармагындагы кризисти белгилеп, аны реформалоого аракет жасалган учурларда да, коом өзүнүн билим берүү тутумуна канааттанган эмес. Кризис жөнүндө айтып жатып, айрым изилдөөчүлөр муну социалдык-экономикалык жана саясий кырдаал менен байланыштырышса, башкалары биздин мамлекеттеги билим берүү тармагындагы кризисти глобалдык маданият кризисинин көрүнүшү катары карашат. Жогорку деңгээлде өнүккөн өлкөлөрдө байкалган процесстер Кыргызстанда кандайдыр бир деңгээлде өз көрүнүшүн табат.

2. Изилдөөнүн материалдары жана методдору

В.М. Розин билим берүү чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөрдүн үч негизги тенденциясын белгилейт. Биринчиден, билим берүүнүн негизги парадигмасын өзгөртүү боюнча глобалдык тенденция. Экинчиден, билимбиздин дүйнөлүк маданиятка интеграциялануу кыймылында. Үчүнчү тенденция - билим берүү салтын калыбына келтирүү.

Кыргыз коомчулугу болуп көрбөгөндөй чыгармачыл жана жигердүү инсандарга муктаж. Дайыма өзгөрүлүп турган дүйнөдө ар бир адам жетиштүү жашоону жана бул өзгөрүүлөргө реакция көрсөтүүнү, дүйнөгө өзүнүн уникалдуулугун жана индивидуалдуулугун көрсөтө алышы керек. Бул жеке адамдын чыгармачыл

потенциал индивидуалдуулугун көрсөтө алышы керек. Бул жеке адамдын чыгармачыл потенциал калыптандыруу зарылдыгы, трансформациялоочу, конструктивдүү ишмердүүлүк, жашоого чыгармачыл мамилени өнүктүрүү жөндөмдүүлүгү менен түздөн-түз байланыштуу. Жогорку билим берүү жаатындагы жаңы көз караштар келечектеги кесиптик билим берүүнүн мугалиминин чыгармачыл дараметин, анын компетенттүүлүгүн максаттуу өнүктүрүүдө. Жогорку билим берүүнүн эң маанилүү социалдык функциясы - максаттуу өнүктүрүүдө. Жогорку билим берүүнүн эң маанилүү социалдык функциясы - бул кесиптик ишмердүүлүктү өркүндөтө алган, социалдык тажрыйбаны жайылтпаган, жаңы билимди жана баалуулуктарды жараткан адистерди даярдоо. Бүгүнкү күндө окуу процессинин түзүмүн, мазмунун жана методологиясын түп-тамырынан бери кайра түзүүнү камсыз кылган адисти калыптандыруунун жаңы моделин түзүү зарыл.

Билими, кесиптик билими жана жөндөмү, жалпы жана атайын жөндөмдүүлүктөрү, социалдык жактан маанилүү жана кесиптик жактан маанилүү сапаттары адистин кесиптик өнүгүү потенциалын түзөт. Кесиптик билим берүү - бул белгилүү бир кесип менен алектенүүгө болгон билимдерди, көндүмдөрдү жана жөндөмдөрдү калыптандыруу жана өнүктүрүү процесси.

Өлкөнүн базар экономикасына өтүшү жеке адамга жаңы талаптарды коюп, анын чыгармачылык жөндөмүнө көбүрөөк көңүл бурууда. Эмгек рыногундагы мобилдик кырдаалдын шарттарында адистер талапка ылайык, демилгелүү жана чыгармачыл жигердүү, кесипкөй мобилдүү жана өз алдынча

билим алууга даяр. Учурда адамдын белгилүү бир кесиптик билимге, жөндөмгө жана жөндөмгө ээ болушу анын квалификациясынын жана кесипкөйлүгүнүн бирден-бир көрсөткүчү эмес. Заманбап жумушчу интеллектуалдык жана руханий жактан өнүккөн, көзкарандысыз жана жоопкерчиликтүү, кызматташууга жөндөмдүү адам болушу керек. Учурда адистерге коюлган квалификациялык талаптар бир топ өзгөрдү. Ошондуктан, ар бир университеттин бүтүрүүчүсү кызыктуу жана кадыр-барктуу жумуш жөнүндө кыялданып, заманбап коомдубүтүрүүчүсү кызыктуу жана кадыр-барктуу жумуш жөнүндө кыялданып, заманбап коомдо чыгармачыл, жигердүү инсандарга муктаж экендигин, алардын ишмердүүлүгүнүн профилин бир нече жолу өзгөртүүгө, келечектеги кесибине тез көнүп кетүүгө жана колдонууга жөндөмдүү экендигин түшүнүшү керек. “Чыгармачылык, - деп жыйынтыктайт. П.Вайнцвейг, - бул эрк жана фантазияга негизделген адамдын эң жогорку функциялары”. Эркиндик жана элестетүү, эгерде жоопкерчилик менен мамиле кылса, анда адамга өткөндүн гана эмес, келечектин жаратуучусу болууга жардам берет. (Поль Вайнцвайг - (дата обращения: 28.04.2021)). П.Вайнцвейгдин корутундусун С.Д. Смирнов дагы белгилейт: “... чыгармачылык - бул өзүн-өзү өнүктүрүүгө жөндөмдүү эркин инсандын белгилейт: “... чыгармачылык - бул өзүн-өзү өнүктүрүүгө жөндөмдүү эркин инсандын Чыгармачылык - бул жаңы натыйжага, жаңы өнүмгө алып келүүчү иш-аракет; Бул продукт алынган процесстин жаңылыгы (жаңы ыкма, ыкма, иштөө режими); Маселенин шартынан анын чечилишине чейинки жолдогу логикалык

боштукту жоюу;

1. Көйгөйдү өз алдынча көрүү жөндөмдүүлүгү;
2. Чечим табылганга чейин сезилген сезимдер;
3. Туруктуу узак же кыска мөөнөттүү күчтүү мотивация.

Г. Гельмгольц, А.И. Пуанкаре чыгармачыл чечүүнүн 4 фазасын аныктады: көйгөйдү чечүүгө же реформалоого негиз боло турган билим топтоо - материал топтоо фазасы; жетилүү же инкубация фазасы, анда негизинен аң-сезим иштейт жана аң-сезимдүү жөнгө салуу деңгээлинде адам таптакыр башка иш-аракеттерди жасай алат; түшүнүк фазасы, же аң-сезимде көп учурда күтүлбөгөн жерден же толугу менен чечим пайда болгон; аң-сезимдин толук катышуусун талап кылган көзөмөлдөө же текшерүү фазасы.

3. Изилдөө натыйжалары

Мугалимдин иш-аракетиндеги чыгармачылык деңгээли анын өзүнүн мүмкүнчүлүктөрүн өз максатына жетүү үчүн канчалык деңгээлде пайдалангандыгын чагылдырат. Педагогикалык иштин чыгармачылык мүнөзү ошондуктан анын эң маанилүү өзгөчөлүгү. Бирок башка чөйрөлөрдөгү (илим, техника, искусство) чыгармачылыктан айырмаланып, мугалимдин чыгармачылыгында коомдук баалуу жаңы, оригиналдуу нерсе жаратылбайт, анткени анын продуктусу ар дайым инсанды өнүктүрүү болуп саналат. Албетте, чыгармачылык менен иштеген мугалим, андан да жаңыланган мугалим өзүнүн педагогикалык тутумун түзөт, бирок ал берилген шарттарда мыкты натыйжаны алуу үчүн гана каражат.

4. Талкуулоо

Мугалимдин чыгармачыл потенциалы ал тарабынан топтолгон социалдык тажрыйбанын, психологиялык, педагогикалык жана предметтик билимдердин, жаңы тажрыйбанын, психологиялык, педагогикалык жана предметтик билимдердин, жаңы чечимдерди, инновациялык формаларды жана методдорду табууга жана колдонууга мүмкүндүк берген жаңы идеялардын, жөндөмдөрдүн жана көндүмдөрдүн, кесиптик функцияларын аткаруудагы компетенциялардын негизинде түзүлөт. Билимдүү жана атайын даярдалган мугалим гана пайда болгон кырдаалды терең талдоонун жана көйгөйдүн маңызын чыгармачыл фантазия жана ой эксперименти аркылуу түшүнүүнүн негизинде, аны чечүүнүн жаңы, оригиналдуу жолдорун жана ыкмаларын таба алат. Бирок тажрыйба көрсөткөндөй - чыгармачылык эмгекке ак ниеттүүлүк менен мамиле кылып, кесиптик компетенцияларын өркүндөтүүгө, билимин толуктоого жана мыкты мугалимдердин тажрыйбасын үйрөнүүгө гана аракеттенгенге келет экен. Биздин оюбузча, педагогикалык чыгармачылыктын көрүнүү чөйрөсү педагогикалык иштин негизги компоненттеринин түзүмү менен аныкталат жана анындээрлик бардык аспектилерин камтыйт: пландаштыруу, уюштуруу, ишке ашыруу жана натыйжаларды талдоодо. Бул көйгөйдү карап чыгуу педагогика фундаменталдык маселелерди компетенттүүлүктү эске

албастан чече албастыгын көрсөтүү, анткени билим берүүнү мазмунун аныктоо, окутуунун жана тарбиялоонун максаттары компетенттүүлүктү көрсөтүү жана алардын так талдоосу менен гана мүмкүн болот.

5. Корутундулар

Жогорку окуу жайларындагы педагогикалык процесстин жалпы мыйзам ченемдүүлүктөрүн жана келечектеги мугалимдерди даярдоонун натыйжалуу технологияларын ачып берүүдө. Максаттуу комплекстүү программанын негизинде курулган жана методикалык компетенттүүлүктүн этап-этабы менен калыптанышын камсыз кылган, технологиялык мугалимди жалпы техникалык жана методикалык даярдоонун тутумунун моделин жүзөгө ашыруу технологиясы катары чыгармачыл индивидуалдуулугун жана методикалык өркүндөтүү.

6. Шилтемелер

1. *Поль Вайнцвайг - Десять заповедей творческой личности.* // [Электронный ресурс]. – (URL). https://royallib.com/book/vayntsvayg_pol/de_syat_zapovedey_tvorcheskoy_lichnosti.html (дата обращения: 28.04.2021).
2. *Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: От деятельности к личности: Учеб. пособие для студ. Высш. учеб. заведений / Сергей Дмитриевич Смирнов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 400 с.*